

Lagar och förordningar vad gäller elever med svårigheter i skolan - särskilt läs- och skrivsvårigheter/dyslexi

Svenska Dyslexiföreningen

Sammanställda och kommenterade av C G Lindell

Uppdaterade november 2009

Lagar och förordningar vad gäller elever med svårigheter i skolan - särskilt läs- och skrivsvårigheter/dyslexi

Läs- och skrivsvårigheter eller dyslexi nämns inte i nu gällande lag- och förordningstexter för skolan. Däremot talas det om "elever i behov av särskilt stöd" och "elever med särskilda behov" och om dem "som har svårigheter i skolarbetet". Elever med läs- och skrivsvårigheter ingår i dessa grupper.

Skollagen (SL), Grundskoleförordningen (Grf), Gymnasieförordningen (Gyf) samt Läroplan för den obligatoriska skolan (Lpo) och Läroplan för frivilliga skolformer (Lpf) är de viktigaste förordningstexterna. Dessa texter finns på Skolverkets hemsida www.skolverket.se, välj styrdokument. Skolverket ger också ut allmänna råd. De är rekommendationer till stöd för hur skolans författningar (lagar, förordningar och föreskrifter) kan tillämpas. Ett allmänt råd utgår från en författning. Till detta kommer att varje kommun ska ha en kommunal skolplan (SL 2kap. 8§).

ÖVERGRIPANDE REGLER

I skollagens första kapitel sägs allmänt att *"I utbildningen skall hänsyn tas till elever i behov av särskilt stöd"*. (SL 1 kap. 2 §) Det är en regel som gäller alla delar av det offentliga skolväsendet.

I kapitel 15 hittar man en lagregel som är avsedd att understryka att kommunerna som skolans huvudmän är skyldiga att följa gällande lagstiftning: *"Har en kommun grovt eller under längre tid åsidosatt sina skyldigheter enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen får regeringen meddela de föreskrifter för kommunen eller, på kommunens bekostnad vidta de åtgärder som behövs, för att avhjälpa bristen.*

Har staten haft kostnader för en åtgärd som vidtagits med stöd av första stycket, får denna kostnad kvittas mot belopp som staten eljest skulle ha betalt ut till kommunen". (SL 15 kap. 15 §)

GRUNDSKOLAN

Särskilda behov

"I utbildningen skall hänsyn tas till elever i behov av särskilt stöd". (SL 1 kap. 2 §)

"En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen skall utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser skall fördelas lika. Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målen. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla".

(Lpo 94 s 4)

"Alla som arbetar i skolan skall

- *uppmärksamma och hjälpa elever som behöver särskilt stöd och*
- *samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande.*

Läraren skall

- *utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande*
- *stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan*
- *ge utrymme för elevens förmåga att själv skapa och använda olika uttrycksmedel*
- *stimulera, handleda och ge särskilt stöd till elever som har svårigheter*
- *samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen*
- *organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas efter sina egna förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga"*

(Lpo 94 s 12)

Rektor har ett särskilt ansvar för att

- *”undervisningen och elevvårdsverksamheten utformas så att eleverna får det särskilda stöd och den särskilda hjälp de behöver*
  - *resursfördelningen och stödåtgärderna anpassas till den värdering av elevernas utveckling som lärare gör”*
- (Lpo 94 s 17)*

Stödundervisning

I Skollagens 4 kapitel, som handlar speciellt om Grundskolan, står att *”Särskilt stöd skall ges till elever som har svårigheter i skolarbetet”*.
(SL 4 kap 1 § andra stycket)

Grundskoleförordningens kapitel 5 har rubriken *”Särskilda stödinsatser.”* I 1 § upprepas först den ovannämnda texten från skollagen och sedan kommer bestämmelser som gäller rektorns ansvar.

”Beslut om särskilt stöd enligt detta kapitel fattas av rektor, om inte något annat följer av 5 och 10 §§”.
(Där är det skolans styrelse som beslutar om placering i särskild undervisningsgrupp och anpassad studiegång.)
(Grf 5 kap. 1 § andra stycket)

”En elev skall ges stödundervisning om det kan befaras att eleven inte kommer att nå de mål som minst skall ha uppnåtts vid slutet av det tredje, femte och det nionde skolåret eller om eleven av andra skäl behöver särskilt stöd.

Stödundervisning kan anordnas antingen i stället för utbildning enligt timplanen eller som ett komplement till sådan utbildning”.
(Grf 5 kap 4 §)

”Särskilt stöd skall ges till elever med behov av specialpedagogiska insatser. Sådant stöd skall i första hand ges inom den klass eller grupp eleven tillhör.

Om det finns särskilda skäl, får sådant stöd ges i en särskild undervisningsgrupp.

Styrelsen (här avses skolans styrelse) skall efter samråd med eleven och elevens vårdnadshavare besluta i fråga om elevens placering i en särskild undervisningsgrupp”.
(Grf 5 kap. 5 §)

Gå om en årskurs

Som ett led i ett åtgärdsprogram och i så fall som en stödåtgärd kan man se de regler om *”uppflyttning”* som finns i kapitel 6:

”Rektor får efter samråd med en elevs vårdnadshavare besluta att eleven inte skall flyttas, om detta med hänsyn till elevens allmänna utveckling och i övrigt är lämpligast för eleven”.
(Grf 6 kap. 4 §)

”Rektor får på begäran av en elevs vårdnadshavare medge eleven att gå om en årskurs”.
(Grf 6 kap. 6 §)

Elevvårdskonferens

”För behandling av elevvårdsfrågor skall det finnas en elevvårdskonferens för rektorns arbetsområde”.
(Grf 3 kap. 3 §)

”I elevvårdskonferensen skall som ledamöter ingå

- 1. rektor,*
- 2. företrädare för elevvården, och*
- 3. berörd klassföreståndare eller motsvarande och annan berörd personal.*

Rektorn beslutar om den närmare sammansättningen av elevvårdskonferensen. Rektorn eller den arbetstagarare som rektorn utser är ordförande.

Elevvårdskonferensen får tillåta att även andra än ledamöter är närvarande och yttrar sig vid sammanträdena”.

(Grf 3 kap. 4 §)

”Vid sammanträde med elevvårdskonferensen skall föras protokoll”.

(Grf 3 kap. 5 §)

Anpassad studiegång

”Om en elev inte kan få utbildning som i rimlig grad är anpassad efter elevens situation och förutsättningar, får styrelsen efter att ha hört elevvårdskonferensen besluta om anpassad studiegång för eleven. Därvid får avvikelser göras från timplanen.

Styrelsen ansvarar för att en elev med anpassad studiegång får en utbildning som så långt det är möjligt är likvärdig med övrig utbildning inom skolan.

I de högre årskurserna får utbildningen delvis förläggas till en arbetsplats utanför skolan. Eleven skall därvid ha en handledare samt stöd av skolans personal.”

(Grf 5 kap. 10 §)

Åtgärdsprogram

”Om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, elevens vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att eleven kan ha behov av särskilda stödåtgärder, skall rektorn se till att behovet utreds. Om utredningen visar att eleven behöver särskilt stöd, skall rektorn se till att ett åtgärdsprogram utarbetas. Av programmet skall det framgå vilka behoven är, hur de skall tillgodoses samt hur åtgärderna skall följas upp och utvärderas.

Eleven och elevens vårdnadshavare skall ges möjlighet att delta när åtgärdsprogrammet utarbetas”.

(Grf 5 kap 1 § tredje och fjärde stycket)

Kommentarer

Ovanstående formulering gäller fr.o.m. 2006-07-01. Den innebär en skärpning av vad som gällde tidigare. Då gavs rektorn i det här sammanhanget endast ansvar för att det gjordes ett åtgärdsprogram. I texten fanns inget utredningskrav och inte heller något krav på vad som ska framgå av ett åtgärdsprogram.

I samband med tillkomsten av tidigare motsvarande regler sade regeringen att den *”anser att alla elever med läs- och skrivsvårigheter har rätt till ett åtgärdsprogram.”* (Proposition 1997/98:94)

Skolverket har gett ut *”Allmänna råd för arbete med åtgärdsprogram”* (SKOLFS 2008:25) Dessa råd finns också med kommentarer i en skrift som finns på Skolverkets hemsida (www.Skolverket.se/publikationer). I inledningen sägs bl.a. att *”arbetet med åtgärdsprogram kan ses som en process där uppföljning och utvärdering regelbundet görs för att inriktningen mot målet inte ska förloras”*, och att den individuella utvecklingsplanen inte kan ersätta åtgärdsprogrammet. (s. 6-7)

I de allmänna råden sägs bl.a. att

- *”det är viktigt att tidigt uppmärksamma tecken på att eleven behöver särskilt stöd*
- *vårdnadshavare tidigt får information om att deras barn kan vara i behov av särskilt stöd*
- *skolan skyndsamt utreder behov av särskilt stöd*
- *skolan i sin utredning tar hänsyn till omständigheter på skol-, grupp- respektive individnivå*
- *skolan anlitar extern kompetens om skolan inte själv förfogar över den nödvändiga utredningskompetensen”* (s. 12) (I kommentarerna sägs att diagnoser aldrig får vara ett villkor för särskilt stöd och att skolan inte får dröja med att själv utreda eller avvakta med stödinsatser med hänvisning till att en kompletterande utredning görs. s. 14)

- ”skolan strävar efter att tidigt göra eleven och vårdnadshavarna delaktiga i att utarbeta åtgärdsprogrammet
- åtgärdsprogrammet innehåller en beskrivning av de åtgärder skolan avser att vidta och en tydlig ansvarsfördelning
- åtgärdsprogrammet tydligt visar hur åtgärderna ska följas upp samt hur de skall utvärderas.” (s.15)

Utvecklingssamtal

I Grundskoleförordningens kapitel 7 sägs

” Läraren ska fortlöpande informera eleven och elevens vårdnadshavare om elevens skolgång. Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i relation till målen i läroplanen och kursplanerna.

Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan

1. ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i relation till målen i varje ämne som eleven får undervisning i, och
2. sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna.

Den individuella utvecklingsplanen kan även innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, om rektorn beslutar det. Överenskommelser mellan läraren, eleven och elevens vårdnadshavare vid utvecklingssamtalet ska alltid dokumenteras i utvecklingsplanen. Rektorn beslutar om utformningen av sådan skriftlig information som ges i utvecklingsplanen.

Sådan skriftlig information om elevens skolgång som avses i andra och tredje stycket får ges även vid andra tillfällen än vid ett utvecklingssamtal.

Utvecklingssamtal ska i vissa fall resultera i ett sådant åtgärdsprogram som avses i 5 kap. 1 §.”
(Grf 7 kap. 2 §)

Kommentarer

I en tidigare lydelse av 7 kap. 2 § stod att informationen i utvecklingsplanen inte fick ha karaktären av betyg. Detta är nu ändrat. De nya bestämmelserna innebär att utvecklingsplanen ska innehålla skriftliga omdömen om elevens kunskaper i varje ämne som eleven får undervisning i, i varje årskurs.

I Skolverkets Allmänna råd (SKOLFS 2009:16) sägs bl.a. att de skriftliga omdömena bör
– ”utformas så att eleven och vårdnadshavaren får tydlig information om elevens kunskaper i relation till de nationella målen och lyfta fram elevens utvecklingsmöjligheter i syfte att stimulera fortsatt lärande
– ge en tydlig signal om eleven riskerar att inte nå de mål som ska ha uppnåtts i slutet av tredje, femte och nionde skolåret”

”Den framåtsyftande planeringen bör
– sammanfattande ange vilka kunskaper och förmågor eleven ska utveckla
– sammanfattande beskriva skolans insatser för att stödja och stimulera elevens fortsatta kunskapsutveckling”

I Skolverkets kommentarer till de allmänna råden betonas att ett skriftligt omdöme inte kan jämföras med betyg, eftersom de ska utformas lokalt och därför inte kan bli nationellt likvärdiga. Jämförelser mellan elevers resultat i olika skolor kan därför inte göras. Där sägs också att om det skriftliga omdömet är formaliserat genom symboler eller kryss i en mall, så måste omdömet kompletteras med en nyanserad beskrivning för att information ska bli tydlig. Där framhålls också att det tydligt måste framgå av det skriftliga omdömet om eleven riskerar att inte nå målen i de nationella styrdokumentet, för i så fall skall ett åtgärdsprogram upprättas.

(Allmänna råd och kommentarer ”Den individuella utvecklingsplanen” s 15. Skolverkets allmänna råd 2008)

Det är rektor som ansvarar för att alla lärare har utvecklingssamtal med sina elever, och att föräldrarna får information om sina barns kunskapsutveckling och skolsituation. Det är också rektor som beslutar om att utreda om en elev har behov av särskilt stöd.

Individuella utvecklingsplaner ska göras för alla elever. De ersätter inte åtgärdsprogrammen som ska göras "när som helst under skolåret" då behov av stöd uppmärksammas. En del elever kommer att ha både en individuell utvecklingsplan och ett åtgärdsprogram.

Betyg

De betygssteg som används är Godkänt, Väl Godkänt och Mycket Väl Godkänt. Den elev som i ett ämne inte nått upp till de mål som föreskrivits får inte något betyg i detta ämne. (Se nedan)

Regler om betyg finns i Grundskoleförordningens kapitel 7. För varje ämne finns en kursplan med mål som fastställs av regeringen. De finns publicerade av Skolverket – senast i "Grundskolan – Kursplaner och betygs-kriterier" (2000).

"Betyg skall sättas

1. i slutet av varje termin i årskurs 8 och i slutet av höstterminen i årskurs 9 i ämnen och ämnesblock som inte har avslutats och

2. när ett ämne eller ett ämnesblock har avslutats".

(Grf 7 kap 4 §)

"När betyg sätts efter det att ett ämne eller ett ämnesblock har avslutats, skall betyget bestämmas med hjälp av

1. de mål som eleverna enligt kursplanerna skall ha uppnått i grundskolan och

2. de betygs-kriterier som har fastställts för ämnena och ämnesblocken

Betyget Godkänt skall motsvara de mål som eleverna enligt kursplanerna skall ha uppnått i ämnena i slutet av det nionde skolåret. Statens skolverk skall fastställa betygs-kriterier för betygen Väl godkänt och Mycket väl godkänt. Betygs-kriterierna skall precisera vilka kunskaper enligt kursplanerna som krävs för respektive betyg.

Om det finns särskilda skäl får läraren vid betygssättningen bortse från enstaka mål som eleven skall ha uppnått i slutet av det nionde skolåret. Med särskilda skäl avses funktionshinder eller andra liknande personliga förhållanden som inte är av tillfällig natur och som utgör ett direkt hinder för att eleven skall kunna nå ett visst mål".

(Grf 7 kap 8 §)

När betyg skall sättas i ett ämne får läraren alltså bortse från att enstaka mål inte uppnåtts om det kan bero på att eleven har ett funktionshinder "som inte är av tillfällig natur". Mål talar man om i grundskolan när det gäller betyget Godkänt. Men motsvarande gäller även för betygen Väl Godkänt och Mycket Väl Godkänt (det är i första hand för dessa betygssteg som man i grundskolan talar om kriterier). (SKOLFS 2000:141)

"Om särskilda skäl föreligger kan läraren bortse från enstaka kriterier. Med särskilda skäl avses här funktionshinder eller andra liknande personliga förhållanden som inte är av tillfällig natur och som utgör ett direkt hinder för eleven att uppfylla kraven för ett visst kriterium". (SKOLFS 2000:141)

För betygsstegen Väl Godkänt och Mycket Väl Godkänt gäller också allmänt att "särskilt väl utvecklad förmåga avseende något eller några kriterier kan väga upp brister avseende ett eller ett par andra kriterier". (SKOLFS 2000:141)

Kommentarer

Skolverket har i en skrift som utkom 2001 "Bedömning och betygssättning – kommentarer med frågor och svar" talat om att "läs- och skrivsvårigheter" kan vara ett sådant funktionshinder som här avses. Det betyder bl a också att elever med dessa svårigheter ska ha möjligheter att visa sitt kunnande på många olika sätt, exempelvis "verbalt, i bild via video eller i någon form av handling".

Sammanfattningsvis ska man alltså inom ramen för ovanstående regelsystem vid betygssättningen kunna

- bortse från sådana/enstaka delar av mål och betygskriterier som eleven – på grund av sitt funktionshinder – omöjligen kan klara.
- anpassa, dvs utforma lokala betygskriterier utifrån nationella mål och kriterier – tillsammans med eleven och/eller föräldrarna – med hänsyn till elevens funktionshinder. Det är emellertid viktigt att arbetet med "anpassandet" sker på planeringsnivå – i början av en studieperiod - och i form av ett åtgärdsprogram. Inte som en neddragning av kraven inför en kommande betygssättning.
- balansera, vilket skall tolkas som att man kan låta styrka i vissa kriterier väga upp svagheter i andra.

"Om en elev inte når upp till de mål i ett ämne som enligt kursplanen skall ha uppnåtts i slutet av det nionde skolåret, skall betyg inte sättas i ämnet. Betyg skall inte heller sättas i ett ämnesblock om eleven inte når upp till målen i samtliga ämnen som ingår i ämnesblocket.

I fall som avses i första stycket skall ett skriftligt omdöme om elevens kunskapsutveckling i ämnet eller ämnesblocket ges. Av omdömet kan också framgå de stödåtgärder som har vidtagits. Omdömet skall undertecknas av läraren." (Grf 7 kap 9§)

Kommentar

Bestämmelsen om det här obligatoriska omdömet gäller från den 1 juli 2003. Det ska beskriva elevens studieutveckling, ge information om vilka mål som uppnåtts under grundskoletiden och redovisa vilka stödåtgärder som har satts in. Det kan bl.a. vara en viktig information för mottagande personal i gymnasieskolan, så att eleven så snart som möjligt kan få det stöd som behövs för att nå minst godkänd. *Det skriftliga omdömet skall bifogas slutbetyget.* (Grf 7 kap 13§)

GYMNASIESKOLAN

Regler motsvarande dem som gäller i grundskolan finns i Gymnasieförordningen, där kapitel 8 handlar om särskilda stödinsatser och specialundervisning.

Stödundervisning

"En elev skall ges stödundervisning om det kan befaras att eleven inte kommer att nå de kunskapsmål som anges i kursplanerna eller om eleven av andra skäl behöver särskilt stöd.

Genom stödundervisning kan också elevföreträdare i skolkonferens, elevskyddsombud eller de som innehar andra liknande uppdrag, om det behövs få ersättning för de delar av utbildningen som de gått miste om på grund av sina uppdrag.

För elever som har behov av särskilt stöd får specialundervisning anordnas inom klassen".
(Gyf 8 kap. 1 §)

Elefvårdskonferens

"För behandling av elevvårdsfrågor skall det finnas en elevvårdskonferens vid varje gymnasieskola.

Ledamöter i elevvårdskonferensen är

- 1. rektor*
- 2. företrädare för elevvården*
- 3. berörd klassföreståndare eller motsvarande och annan berörd personal.*

Rektor beslutar om den närmare sammansättningen av elevvårdskonferensen. Rektor eller den ledamot som rektor utser är ordförande.

Elefvårdskonferensen får tillåta att även andra än ledamöter är närvarande och yttrar sig vid sammanträdena".

(Gyf 4 kap. 1 §)

"Vid sammanträde med elevvårdskonferensen förs protokoll".

(Gyf 4 kap 2 §)

Åtgärdsprogram

”Om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, elevens vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att en elev kan ha behov av särskilda stödåtgärder, skall rektorn se till att behovet utreds. Om utredningen visar att eleven behöver särskilt stöd, skall rektorn se till att ett åtgärdsprogram utarbetas. Av programmet skall det framgå vilka behoven är, hur de skall tillgodoses samt hur åtgärderna skall följas upp och utvärderas.

Eleven och, om eleven inte fyllt 18 år och inte heller ingått äktenskap, elevens vårdnadshavare skall ges möjlighet att delta när åtgärdsprogrammet utarbetas”.

(Gyf 8 kap. 1a §)

Kommentarerna under rubriken ”Grundskolan” är i huvudsak tillämpliga även i gymnasieskolan. Skolverkets ”Allmänna råd för arbete med åtgärdsprogram” gäller även för gymnasieskolan. (s 4)

Utvecklingssamtal

Det finns också i Gymnasieförordningen en regel om utvecklingssamtal:

”Minst en gång per termin skall rektorn se till att eleven ges en samlad information om elevens kunskapsutveckling och studiesituation (utvecklingssamtal). Utvecklingssamtalet skall genomföras med den individuella studieplanen som grund.

I fråga om elever som inte fyllt 18 år och inte heller ingått äktenskap skall även vårdnadshavarna få sådan information som avses i första stycket”.

(Gyf 7 kap. 19 §)

Särskilt stöd

”Alla som arbetar i skolan skall

- *hjälpa elever som har behov av särskilt stöd och*
- *samverka för att göra skolan till en god miljö för lärande.”*

(Lpf 94 s13)

Läraren skall

- *utgå från den enskilda elevens behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande*
- *stärka varje elevs självförtroende samt vilja och förmåga att lära, organisera arbetet så att eleven utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga*
- *i undervisningen skapa en sådan balans mellan teoretiska och praktiska kunskaper som främjar elevens lärande*
- *stimulera, handleda och stödja eleven och ge särskilt stöd till elever med svårigheter”*

(Lpf 94 s13)

Rektors ansvar

”Rektor har ett särskilt ansvar för skolans resultat och därvid inom givna ramar ett särskilt ansvar för att

---

- *undervisning, och elevvårds- och syverksamhet utformas så att elever som behöver särskilt stöd och hjälp får detta”.*

(Lpf 94 s 16)

I gymnasieförordningens kapitel 5 som handlar om utbildningens innehåll finns vissa regler som, under förutsättning att de tillämpas i anslutning till ett åtgärdsprogram, kan ses som ett stöd till eleven. Det är ”Etappläsning” (20 §), ”Reducerat program” (23 §) och ”Förlängd undervisning” (24 och 25 §§)

Etappläsning

”En elev som har påtagliga studiesvårigheter i kärnämnen svenska, svenska som andraspråk, engelska eller matematik har rätt att läsa kurserna i dessa ämnen i etapper. Omfattningen av en etapp bestäms särskilt för varje elev. Rektorn beslutar om etappläsning enligt första stycket.”

(Gyf 5 kap. 20 §)

Reducerat program och förlängd undervisning

”En elev kan befrias från undervisning i en eller flera kurser om eleven önskar det och har påtagliga studiesvårigheter som inte kan lösas på något annat sätt.

”En elev får befrias från kurser som motsvarar högst tio procent av de antal gymnasiepoäng som krävs för ett fullständigt nationellt eller specialutformat program”.

(Gyf 5 kap. 23 §)

”Styrelsen för utbildningen får besluta att undervisningen på ett nationellt program för en elev får fördelas över längre tid än tre år om det med hänsyn till elevens förutsättningar finns särskilda skäl till detta”.

(Gyf 5 kap.24 §)

”Den elev som har följt ett reducerat program enligt 23 § har rätt att genom förlängd undervisning läsa in varje kurs i vilken eleven varit befriad från undervisningen”.

(Gyf 5 kap. 25 §)

Gå om kurs eller klass

Under samma förutsättningar, dvs att man ser det som ett led i ett åtgärdsprogram, kan då även ses den möjligheten att gå om en klass eller en kurs som ges i Gymnasieförordningens kapitel 6:

”Om en elev har uppenbara svårigheter att följa undervisningen på sitt studieprogram skall rektorn vidta de åtgärder som behövs för att eleven skall kunna fortsätta studierna i gymnasieskolan. Det skall då övervägas om eleven skall gå om en eller flera kurser, övergå till ett reducerat program, ett annat nationellt program eller ett individuellt program.

Om en elev inte har fått minst betyget Godkänd på en kurs har eleven rätt att gå om kursen en gång. Har eleven slutfört en kurs två gånger och inte fått minst betyget Godkänd får rektorn besluta att eleven får gå om kursen ytterligare en gång om det finns särskilda skäl.

Om en elev har fått betyget Icke Godkänd på en stor andel av kurserna under ett läsår får rektorn, om det finns särskilda skäl, medge att eleven går om också sådana kurser som eleven fått minst betyget Godkänd på detta läsår.

En elev som inte har fått betyget Godkänd på sitt projektarbete har rätt att göra om det”.

(Gyf 6 kap. 14 §)

”Rektorn beslutar efter samråd med berörda lärare om en elevs fortsatta skolgång. Innan rektorn fattar beslut om att en elev skall gå om en eller flera kurser eller gå ett reducerat program skall samråd ske med eleven. Detsamma gäller om styrelsen för utbildningen beslutar att en elev skall få byta program eller inriktning inom ett program enligt 12 §. I fråga om en elev som inte fyllt 18 år och inte heller ingått äktenskap skall samråd ske med elevens vårdnadshavare”.

(Gyf 6 kap. 15 §)

Betyg

Reglerna om betyg finns i Gymnasieförordningens kapitel 7 och i särskilda föreskrifter från Skolverket om tillämpningen av betygsriterier i gymnasieskolan, (SKOLFS 2008:76). I skriften ”Författningskommentarer för likvärdig bedömning och betygssättning” (2009-05-05) har Skolverket sammanställt ett uppdaterat stödmaterial.

Här tar vi endast med något av vad som återfinns under rubriken ”Betygssättning” i Gymnasieförordningen (2 – 8 §§):

- Betygsstegen är desamma som för grundskolan med den skillnaden att i gymnasieskolan används även betyget Icke Godkänt.
- Den som är elev i gymnasieskolan skall få betyg efter varje kurs som ingår i elevens individuella studieplan. Betyget efter en kurs omfattar tidigare kurser i ämnet och ersätter tidigare betyg i ämnet.
- Betyg efter en kurs skall sättas av läraren. Om ett betyg i ett ämne är beroende av två eller flera lärares bedömning när betyg skall sättas samtidigt och lärarna inte kan enas, skall betyget sättas av rektorn.
- Betyg på projektarbete skall sättas av lärare efter samråd med en medbedömare som har erfarenhet av det kunskapsområde som projektarbetet avser. Om de ej kan enas skall rektor sätta betyg.
- Statens skolverk får meddela föreskrifter om betygskriterier för ämnen och för gymnasiearbetet. Vid betygssättningen skall läraren använda dessa betygskriterier. I betygskriterierna kan även grund för bedömning ingå.
- Inför betygssättningen i kärnämnen svenska, svenska som andraspråk, engelska och matematik skall lärarna använda sig av nationellt fastställda prov.
- Om det finns särskilda skäl kan läraren bortse från enstaka betygskriterier eller från enstaka delar av betygskriterier. Med särskilda skäl avses funktionshinder eller andra personliga förhållanden som inte är av tillfällig natur och som utgör ett direkt hinder för eleven att uppfylla kraven för ett visst kriterium.

Ur de ovan nämnda ”särskilda föreskrifterna” (SKOLFS 2008:76) kan följande vara av intresse för dem som har läs- och skrivsvårigheter/dyslexi:

”För betygen Väl godkänt och Mycket väl godkänt gäller att särskilt väl utvecklad förmåga avseende något eller några kriterier kan väga upp brister avseende ett eller ett par andra kriterier. De krav som gäller för Godkänd skall dock alltid vara uppfyllda om inte sådana särskilda skäl som anges 4 § föreligger”. (3§)

” För samtliga betygssteg gäller att om sådana särskilda skäl som avses i 7 kap. 4 § gymnasieförordningen och i 4 kap. 6 § förordningen om kommunal vuxenutbildning föreligger kan läraren bortse från enstaka betygskriterier eller från delar av betygskriterier” (4 §)

Kommentarer

Sedan ett antal år tillbaka har gällt en allmän anvisning från Skolverket som gått under benämningen ”PYS-paragrafen”. Den hade följande lydelse:

”Om särskilda skäl föreligger med hänsyn till personliga förhållanden hos enskild elev kan dock bortses från enstaka kriterier. Väl utvecklad förmåga avseende något eller några kriterier kan väga upp brister avseende ett eller ett par andra kriterier”.

Som framgått av det föregående har en text av liknande innebörd som ”PYS-paragrafen” nu inarbetats i Grundskoleförordningen och utvecklats vidare för gymnasieskolan.

SKOLUTVECKLING – LEDNING – TILLSYN

Det är **kommunerna** som är huvudansvariga för genomförande av verksamheten i det offentliga skolväsendet. Regering och riksdag har beslutat om en skollag. Med stöd av denna har tillkommit vad man brukar kalla ”styrdokument”. Grundskoleförordning, gymnasieförordning och läroplaner är några sådana liksom andra författningstexter som vi hänvisat till i det föregående. Där återfinns man exempelvis de nationella målen för verksamheten och vad som i olika avseenden åligger kommunerna liksom andra huvudmän som exempelvis styrelser för friskolor att göra för att ge stöd till elever som har svårigheter i skolarbetet. Kommunerna är skyldiga att följa skollagen och de ”föreskrifter som meddelats med stöd av lagen”. (Jämför även skollagens 15 kap. 15 §)

Från 1 juli 2008 har en omorganisation av statliga myndigheter skett. Myndigheten för skolutveckling försvinner och Skolverket delas i två myndigheter, Skolverket och Skolinspektionen.

Skolverket

Skolverkets uppgifter är främst utvärdering och uppföljning av det offentliga skolväsendet samt att ansvara för styrdokumenterna (läroplaner och kursplaner) och nationella prov.

Skolinspektionen

Skolinspektionen är en ny myndighet som har tillsynsansvar över förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, skola och vuxenutbildning inklusive enskilda ärenden. Det betyder att den kontrollerar att kommunen eller den fristående skolan följer de lagar och andra bestämmelser som gäller för verksamheten. Anmälningar som avser att en elev inte får det stöd han eller hon har rätt till eller att skolan inte gjort tillräckligt för att komma till rätta med mobbning eller annan kränkande behandling skall göras till Skolinspektionen.

Anmälan till Skolinspektionen

Skolinspektionen är alltså den myndighet som skall kontrollera att verksamheten ute i skolorna bedrivs på ett sådant sätt att eleverna ges möjligheter att nå de uppsatta målen. Under en följd av år har antalet anmärkningar om brister i skola och barnomsorg legat på en hög nivå. Flertalet anmälningar kommer från föräldrar som uppger att deras barn i något avseende får en bristfällig utbildning. Vad kan då föräldrar göra om de anser att skolan i något eller några avseenden inte gör vad den anses böra göra för att ge en elev med särskilda behov det stöd han eller hon behöver? Anmälan skall göras till Skolinspektionen, Box 23069, 104 35 Stockholm, e-post skolinspektionen@skolinspektionen.se.

Innan du anmäler

- Om du har klagomål ska du i första hand prata med läraren eller rektorn. Om du inte blir nöjd med svaret eller problemet inte blir löst bör du vända dig till skolchefen i kommunen eller motsvarande. Är det en fristående skola kan du vända dig till styrelsen för skolan.
- Tänk på att alla handlingar som Skolinspektionen tar emot är allmänna och blir offentliga. Det betyder att vem som helst har rätt att läsa dem. Men Skolinspektionen kan, enligt sekretesslagen, hemlighålla vissa personliga uppgifter.
- En del ärenden ska anmälas till eller prövas av andra myndigheter, till exempel beslut om skolskjuts, brott mot tystnadsplikt eller tjänstefel.

Så anmäler du

- Skolinspektionen vill att din anmälan är skriftlig
- Du kan använda något av de formulär som finns på skolverkets hemsida under adressen www.skolinspektionen.se/sv/Anmalningar/Anmal-till-Skolinspektionen
- Du kan skriva eller faxa till Skolinspektionen, Box 23069, 104 35 Stockholm, eller e-posta till skolinspektionen@skolinspektionen.se
- Skolinspektionens handläggningstid av anmälningsärenden kan variera. Nyinkomna ärenden ska handläggas inom maximalt sex månader. För ärenden som tidigare inkommit till Skolverket och som Skolinspektionen tagit över kan den sammanlagda handläggningstiden i vissa fall överstiga ett år.

Anmälan bör innehålla följande uppgifter

- barnets/elevens namn, ålder och årskurs
- vilken skola och kommun/fristående skola du anmäler
- vad som hänt
- när det hände
- på vilket sätt du tycker förskolan/skolan har gjort fel
- om du påpekat vad du anser är fel för förskolan/skolan och i så fall när
- om förskolan/skolan gjorde något åt problemet
- om du anmält samma fråga till någon annan myndighet och i så fall när

Det här gör Skolinspektionen inte

- Skolinspektionens handläggning är i normalfallet skriftlig vilket innebär att de inte besöker förskolan/skolan eller tar kontakt direkt med lärare
- Skolinspektionen utreder i normalfallet inte händelser som är äldre än två år
- Skolinspektionen utreder inte situationer som ännu inte inträffat (t.ex. vad ett beslut kanske kommer att leda till)
- Skolinspektionen utreder inte frågor som prövas av andra myndigheter
- Skolinspektionen kan inte ändra ett beslut som kommunen eller en skola fattat
- Skolinspektionen har inte tillsyn över enskilda förskolor och fritidshem (kommunen har tillsyn över dessa)
- Skolinspektionen utreder inte om en skolas anmälan till socialtjänsten eller polisen är riktig

Ovanstående är hämtat från hemsidan www.skolinspektionen.se/anmalningar. Skolinspektionen har för närvarande inga egentliga sanktionsmöjligheter gentemot verksamheter som har kommunal huvudman. För friskolor kan man återkalla godkännande för verksamheten respektive rätten till statsbidrag om konstaterade brister inte avhjälpas.

Svenska Dyslexiföreningen

Svenska Dyslexiföreningen bildades 1989. Medlemmarna är i första hand personer som arbetar med barn eller vuxna som har grava läs- och skrivsvårigheter, t ex lärare, specialpedagoger, logoped, läkare och psykologer, men föreningen är öppen för alla. Föreningen har ett nära samarbete med Svenska Dyslexistiftelsen som består av internationellt framstående forskare vilka belyser dyslexiproblemet från sina olika områden. Stiftelsen är den nationella grenen av The Rodin Remediation Academy - en internationell vetenskapsakademi för dyslexiforskning. Föreningen samverkar också med Dyslexiförbundet FMLS och Föräldraföreningen för Dyslektiska Barn (FDB).

www.dyslexiforeningen.se